

9 Pragmatične informacije v japonskem slovarju *Nihongo bunkei jiten*

Irena Srdanović

9.1 Uvod

Jezikoslovna in leksikografska tradicija sta dolgo zanemarjali pragmatične vidike jezika (prim. Rasmussen, 2010). V leksikografiji usmerjajo pozornost nanje predvsem slovarji namenjeni učencem tujega jezika, posebej pa se na problem rabe osredotočajo slovarji, ki kot gradivo uporabljajo korpus, začenši s slovarjem Cobuild (Sinclair, 1987). Poleg izbora in načina predstavitve se slovarji še posebej razlikujejo v definiranju tovrstnih informacij: na nivoju opisa nelingvističnih elementov se govori o pragmatičnih, enciklopedičnih in kulturoloških informacijah, ožje, na nivoju jezikovne rabe, pa imajo nekateri slovarji za pragmatično informacijo primere, drugi opise rabe določenih leksemov, spet tretji pa razvrščanje v kategorije, kot so proste zveze, kolokacije in idiomi (prim. Sharpe, 1989; Inoue, 1998; Nuccorini, 1993; Sterkenburg, 2003; Okimori in drugi, 1996). Pomanjkanje takšnih informacij v slovarjih pogosto izhaja iz ozkega videnja, kaj je relevantna leksikografska informacija, ter iz zasnove slovarjev, ki je tradicionalno znotrajsistemsko omejena s količino gradiva in njegovo zvrstjo – knjižni jezik.

V tem prispevku najprej podamo pregled dosedanjih opisov pragmatičnih informacij v kontekstu leksikografije ter po krajšem opisu slovarjev za učence japonskega jezika povzamemo raziskave pragmatičnih informacij v dvojezičnih slovarjih japonskega in angleškega para. Nato analiziramo obravnavo pragmatičnih informacij v japonskem slovarju za učence japonščine na srednji stopnji Slovar slovničnih vzorcev (*Nihongo bunkei jiten* 日本語文型辞典; Group Jamashii, 2005) in tako prikažemo specifičnosti, prednosti in pomanjkljivosti v opisu tega slovarja.

9.2 Pragmatika v kontekstu leksikografije

V kontekstu leksikografije se izraz pragmatične informacije nanaša na podatke o rabi besede, ki so vključeni ali potencialno vključeni v slovarje. Za dvojezične slovarje, namenjene učencem tujega jezika, je posebej priporočljivo, da upoštevajo pragmatične informacije podrobno in sistematično zaradi pomembne vloge tovrstnih slovarjev in podatkov v medkulturni komunikaciji (Gharaei, 2011, 84).

Apresjan (1988, v Burkhanov, 2003) navaja, da se pragmatični podatki v leksikografiji ukvarjajo z odnosom govorca do realnosti, sporočila in/ali sogovornika, kar

je zakodirano v jezikovnih znakih kot enotah jezikovnega sistema. Tukaj je potrebno še pojasniti, da se tradicionalno pragmatika predvsem osredotoča na impliцитnost oz. neizrečeno informacijo v sporazumevalnem procesu, na drugi strani pa se pragmatika z vidika korpusnega jezikoslovja ukvarja s tem, kar v besedilu dejansko je. Po Landau (1989) se pragmatični podatki v slovarjih nanašajo na uporabo govornega ali pisnega jezika, standardnih in nestandardnih rab jezika, kot tudi na geografske, socialne ali časovne omejitve pri uporabi leksikalnih enot. Landau (prav tam) nadalje razvršča te informacije v naslednje kategorije: tok/časovnost, pogostost uporabe, geografske razlike, specializirana terminologija (oznake področij), omejene/tabu rabe, žalitve, sleng, variacije glede na slog in register, oznake statusa (standardno/nestandardno/neprimerno).

Šorli (2011) uporablja kot model projekt slovarja *Cobuild* in govori o pragmatičnih informacijah kot sestavnem delu (daljše) enote pomena (ang. *extended unit of meaning*), ki jo je mogoče opredeliti le s proučitvijo njenih večkratnih pojavitev v korpusnem gradivu. Šorli (prav tam) predstavlja pragmatične informacije v opisih pomena v Leksikalni bazi za slovenščino (LBS) in se osredotoča na pragmatične komponente, ki jih je mogoče povzeti iz kontekstualnih značilnosti.¹ Vendar pa omenjena podatkovna baza obravnava različne vrste pragmatičnih informacij, tudi na primer konotacije besed ter emotivno in vedenjsko motivirane pomene, ki se lahko povežejo z besednimi enotami.

Atkins in drugi (2003) opredeljujejo naslednje leksikografsko ustrezne informacije, ki so potrebne za pravilno in popolno analizo leksikografskih enot: značilne lastnosti besed (vrste in podvrste besed, semantične tipe itd.), pragmatične funkcije besed (podatki o uporabnikih in skupnosti uporabnikov, kontekstih rabe, čustvenih vplivih itd.), paradigmatične zveze (sinonimije, antonimije, meronimije itd.) in njene sintagmatske ali kombinacijske lastnosti (podatki o kontekstu, ki ga beseda ustvarja ali izpolnjuje, kar je izraženo v slovničnih in semantičnih tipih zvez in leksikalnih kolokacijah).

Obstajajo tudi drugi pristopi in vključitve dodatnih specifičnih informacij, vendar brez soglasja v slovarski skupnosti glede njihove vsebine kot tudi predstavitev v slovarjih, predvsem zaradi kompleksnosti in različnosti tovrstnih informacij.

Kar se tiče predstavitev pragmatičnih informacij, Zgusta (1988) beleži tri različne načine: a) kulturne opombe, b) enakovrednost v dvojezičnih slovarjih, c) definicije v enojezičnih slovarjih. Zgusta (prav tam) še posebej poudarja kakovost definicij v slovarju *Cobuild*, kjer predvsem pozitivno vrednoti rabo osebnega zaimka *you* »ti«,

1 Podrobneje v Šorli (2014).

kot izrecno pragmatično sredstvo, ki vplete bralca v opisano situacijo, vzpostavi bolj intimen odnos do razlage, ter direktno pomaga pri razumevanju skladenjske strukture, v kateri se določena beseda pojavlja.²

Poleg tega Nuccorini (1993, 215–223) razlikuje med eksplicitnimi in implicitnimi vidiki pri opisovanju pragmatičnih podatkov v angleških slovarjih za učence angleščine kot tujega jezika. Poleg fonoloških, skladenjskih, semantičnih elementov se pojavljajo tudi eksplicitne pragmatične informacije. Na primer, v slovarju *Longman Dictionary of Contemporary English (LDOCE, 1987, 2. izdaja)* se pojavljajo v opombah rabe (ang. *Usage Notes* – razdelki ob ustrezni leksikalni enoti), jezikovnih opombah (ang. *language notes* – neodvisni razdelki, ki so navedeni po abecedi v slovarju), glosah (ang. *glosses* – komentarji k definicijam in primerom) in oznakah (ang. *labels* – združene v skupine »prikazujejo situacijo, v kateri se beseda uporablja«, »kažejo stališče/odnos« in »prikazujejo druge omejitve v rabi«). Implicitne opise pragmatičnih informacij je mogoče najti v definicijah in primerih.

Nuccorini (1993, 215–223) nadalje razlaga, da so pragmatične informacije pogosto prisotne v okoliščinah pomena. Ravno zaradi tega je uporaben način definiranja pomenov s postopnim stopnjevanjem informacij, ki je privzet v LBS bazi po vzoru slovarja *Cobuild* (1987, 1. izdaja) (Šorli, 2011). Takšen način kaže relevantnost pragmatičnih komponent, skupaj s semantično-skladenjskim obnašanjem besed, v odkrivanju pomena in njegovih odtenkov oz. je pogosto pomemben pri razdvoumljanju pomenov (prav tam).

9.3 Slovarji za učence japonskega jezika

Japonski trg je že dolgo usmerjen v angleško-japonske slovarje za japonske učence angleščine kot drugega jezika in kakovost slovarjev je v primerjavi z drugimi državami na izredno visoki ravni (Tono, 2006, 21). Po drugi strani pa učenci japonščine nimajo zadostnih leksikografskih virov, ki bi bili oblikovani posebej zanje kot ciljne uporabnike. Zaradi pomanjkanja drugih virov učenci japonščine običajno uporabljajo dvojezične slovarje, ki so namenjeni japonskim učencem angleščine, ali enojezične slovarje japonščine (Gally, 2012). Tovrstni slovarji so napisani za domače govorce japonščine, zato jim manjka veliko lastnosti, ki koristijo tujim učencem japonščine (prav tam).

Z napredki računalniške in internetne tehnologije se je pojavilo tudi veliko število elektronskih slovarjev za japonski jezik, vendar so tudi ti slovarji v resnici

2 Primer rabe zaimka *you* v Cobuild slovarju: *If you build up a person or thing, you tell people that the person or thing is very special or important.*

elektronske verzije tiskanih slovarjev, tako da se večji napredek v oblikovanju informacij za učence japonščine še ne vidi. Omeniti je treba nedavni projekt izdelave leksikografske japonske baze s ciljem pripravljanja osnove za bodoče slovarje za učence japonskega jezika (gl. Sunakawa in drugi, 2012).

Gally (2012) je izdelal podroben pregled o prednostih in pomanjkljivostih japonskih enojezičnih slovarjev z vidika tistega, ki se jezika uči. Medtem ko imajo ti slovarji jasno prednost pri zajemu informacij (pomen, pravopis, slovnica, raba, primeri ipd.), pa imajo tuji učenci dostikrat različne težave pri njihovi uporabi. Npr. okrajšava za slovnične kategorije, kot je *go* (五) za spreganje glagolov *godan* (五段), se včasih nanaša na kategorije, ki jih učenec pozna pod različnimi imeni in se jih mora naučiti v kontekstu tradicionalne japonske slovnice, da bi razumel, kako jih uporabljati (prav tam, 14). Še en primer so definicije pomena, ki so veliko bolj obširne in uporabne v enojezičnih slovarjih. Vendar pa bi morala večina učencev zaradi kompleksnosti in težavnosti poiskati več besed v definiciji, če bi jo želela popolnoma razumeti, kar pa je zamudno, še posebej v primeru tiskanih slovarjev (prav tam, 14–18).

Med slovarji, izdelanimi posebej za učence japonščine, izstopa slovar *Oxford Basic Japanese-English Dictionary* (2. izdaja je iz leta 2004), ki je oblikovan posebej za angleško govoreče učence japonščine na začetni stopnji. Vsebuje skoraj 3000 iztočnic, vključno z besediščem za 3. in 4. stopnjo seznama besedišča Testa o poznavanju japonskega jezika (JLPT). Vendar pa to ni zadosten vir za učence japonščine na srednji in višji stopnji. Oxford University Press je izdal tudi *Pocket Kenkyusha Japanese Dictionary* (2003, uredil Takebayashi Shigeru), ki je namenjen angleško govorečim učencem japonščine in vsebuje 45.000 besed in fraz ter 64.000 prevodov.

Obstajajo tudi številni specializirani slovarji. Zaradi specializacije se nekateri slovarji ukvarjajo z rabo besed, razlago kulturnega ozadja, semantične kategorizacije itd. Dober primer je *Kodansha's Effective Japanese Usage Dictionary*, ki jedrnatno razloži različne uporabe 708 sinonimnih izrazov in skupno 302 primerjav. Ker zajema iztočnice, ki so v jezikovni rabi pogojene z različnimi pomenskimi, pragmatičnimi in kulturnimi dejavniki in so zato težavne, slovar dobro sledi potrebam učencev. Poleg primerov v japonščini in z dodatno pomočjo v zapisu branja pismenk (*furigani* 振り仮名), transkripciji in angleščini, je slovar opremljen še z razlagami pomenov in uporabo v obeh jezikih. Japonske razlage imajo tudi *furigano*, kar je precej uporabno za učence jezika.

Še en dober primer specializiranega slovarja za učence japonščine na srednjem nivoju je slovar *Nihongo bunkei jiten*, ki ga v tem prispevku analiziramo glede na prisotnost pragmatičnih informacij. Slovar vsebuje natančne opise različnih

izrazov z dejanskimi primeri, vključuje pa tudi pragmatične oznake, ki se nanašajo na funkcijske vloge izrazov. Slovar je postal zelo priljubljen, pozneje so se pojavile tudi različice v drugih jezikih.

Bekeš (2014) analizira prostorsko-časovne metajezikovne izraze v omenjenem slovarju, ter predlaga večplastno uporabo metajezikovnih oznak kot bolj učinkovito v primerjavi z obstoječo, ki je z različnimi oznakami v indeksu in slovarskih geslih dokaj nesistematična. Večplastnost oznak omogoča optimiziranje učinkovitosti leksikografskega procesa ob kar se da majhnem naboru oznak, predlaga pa tudi uporabo korpusa za izbiro relevantnih primerov in bolj sistematičen vpogled v rabo enot. Omenjena raziskava tudi predlaga izbiranje oznak tako, da čim bolj učinkovito vodijo učenca k izrazom v tujem jeziku, ki so najbolj ustrezni za doseganje cilja v določeni situaciji. To učenci dosežejo skozi intuitivno dojetje, ki izhaja iz tega, kako izvorni jezik deluje, kar je zelo podobno konceptu nepredvidljivosti (gl. Srdanović, 2015b).

Nekateri slovarji za učence so bodisi razprodani ali pa brez izčrpnih podatkov, ki bi zadostovali za srednji in napredni nivo (Gally, 2012). Gally (prav tam, 10) navaja primer enojezičnega slovarja *Dictionary of Basic Japanese Usage for Foreigners*,³ ki v definicijah uporablja preprost jezik, zelo uporabne informacije za učence pa so tudi spregatve pridevnikov in glagolov ter številni konkretni primeri. Vendar pa ima tretja izdaja (1990) le 4500 iztočnic, slovar pa ni več dostopen v tiskani obliki, prav tako ni digitaliziran.

9.4 Raziskave pragmatičnih informacij v dvojezičnih slovarjih japonskega in angleškega para

Obstajajo številne raziskave o pragmatičnih informacijah v dvojezičnih slovarjih japonsko-angleškega para, izvedene iz perspektive področja medkulturne pragmatike (gl. Otani, 2006; Abe, 1999; Maynard, 1997). Študije večinoma opozarjajo na pomanjkanje pragmatičnih informacij v takšnih slovarjih in poudarjajo potrebo po njihovem vključevanju v slovarje.

Otani (2004, 2006) uporablja test dopolnjevanja diskurza (ang. *discourse completion test*) in psihološki test (ang. *psychological scale test*), s katerima ugotavlja različne pragmatičnih pomenov v funkcijah oproščanja in zahvaljevanja v japonsščini in angleščini. Rezultati kontrastivne analize objektivno pokažejo, da Japonci bolj pogosto uporabljajo opravičevanja, Američani pa zahvale, kar kaže, da kriteriji za izbiro opravičila ali zahvale v isti situaciji niso enaki. V nadaljevanju psihološki testi

3 Objavljeno s strani Japonske agencije za kulturne zadeve (Japan's Agency for Cultural Affairs) leta 1971.

pokažejo, da imajo Japonci, ko se opravičijo močan občutek, da so bili žaljivi, medtem ko je pri Američanih močan občutek odgovornosti in obžalovanja. Analiza osmih različnih dvojezičnih slovarjev pokaže premajhno informativnost razlage o rabi zelo pogostih fraz za opravičevanje in zahvaljevanje v obeh jezikih in potrebo po vključevanju teh informacij v slovarje. Poleg tega so uporabljeni tudi slovarji, ki ciljno opisujejo jezikovno rabo in ki ponujajo koristne primere rabe, ne ponudijo pa ustreznih pragmatičnih informacij.

Kawamura (2006) uporabi primere pragmatičnih napak, ki so tipične za japonske učence angleškega jezika, in s pomočjo vprašalnika analizira možne napačne interpretacije in rabe izrazov v določenih situacijah. Kot primer vzame besedo *difficult* »težko«, ki jo 76 % japonskih učencev razume kot »nemogoče«, medtem ko 92 % naravnih govorcev angleščine besede ne razume tako, ampak kot »težko«. Pod vplivom maternega jezika bi japonski učenci uporabili besedo *difficult*, da na vkljuden način zavrnejo kakšen predlog, kar ne bi bilo razumljivo za angleške naravne govorce.

Diskurzivni predlogi angleškega jezika so prav tako analizirani glede na njihovo pragmatično funkcijo in različne implikacije v kontekstih, ki, čeprav pogosto predstavljene v slovarjih kot sinonimne, potrebujejo podrobnejšo razlago, ki je bistvena za dobro komunikacijo, saj so predlogi občasno del različnih strategij. Na primer, *after all* se uporablja, kadar koga spomni na nekaj in ga vključi v svet govorcevega razumevanja (Nishikawa, 2006). Abe (1999) izpostavi problem slovarske obravnave izrazov *Gokigen ikaga desu ka* (ご機嫌いかがですか) in *How are you* »Kako si?«, ki se v slovarju pojavljata kot prevodna ekvivalenta, čeprav se ne uporabljata v enakih situacijah. Na primer, angleška verzija je precej bolj pogosto v rabi kot pozdrav tudi v odnosih med neznanci, medtem ko je japonska verzija bolj v rabi med znanci v formalnih situacijah. Maynard (1997) pa izpostavi funkcionalno razliko med izrazi za potrjevanje komunikacije, kot so *uh-huh* in *yes*.

Čeprav je večina medpragmatičnih raziskav s primerjavo podatkov v slovarjih narajena za japonske učence angleškega jezika, so dobra osnova tudi za izdelavo slovarjev za tuje učence japonskega jezika, ker kažejo na bodisi pragmatično pogojene razlike bodisi pragmatične napake.

9.5 Analiza pragmatičnih informacij v slovarju Nihongo bunkei jiten

V tem poglavju analiziramo pragmatične informacije, ki se pojavljajo v izbranem slovarju japonskega jezika Nihongo bunkei jiten iz leta 2005. To je specializiran slovar, namenjen učencem japonsščine na srednjem nivoju.

9.5.1 Potek analize

V slovarju najprej pogledamo, ali in kako so pragmatične informacije definirane ali omenjene v uvodnem delu slovarja, potem pregledamo celotni slovar za vpogled v njegovo makrostrukturo in morebitne pojavitve eksplicitnih pragmatičnih informacij. Nato podrobno pregledamo in analiziramo opise gesel na naključno izbranih straneh glede na obstoj in tip pragmatičnih informacij. Na koncu še poiščemo nekaj izbranih enot, pri katerih pričakujemo podroben pragmatični opis, in analiziramo njihove opise v slovarju. Naključno izbrane enote so: osebni zaimek *anata* (あなた) »ti«, izrek pri obroku *itadakimasu* (いただきます) »dober tek«, ponižna oblika za glagole *o-[glagol]-itashimasu* (お~いたします), vljudna oblika *goran kudasai* (ごらんください) »prosim pogledjte«, pridevnik *muzukashii* (難しい) »težak (lahko se prevaja v slovenščino kot prislov »težko/nemogoče«), razlika med poklicnima nazivoma *kangofu* (看護婦) in *kangoshi* (看護師) »medicinska sestra/osebje« ter za tuje učence jezika nepredvidljiv izraz *sei ga takai* (背が高い) »visok/visoke rasti« (dob. z visokim hrbtom).

9.5.2 Zasnova slovarja in vpogled v makrostrukturo

Nihongo bunkei jiten ima za cilj vključiti različne vzorce in njihovo rabo, kot so npr. *sekkaku ... keredo mo* (せつかく~けれども) »čeprav ... [čeprav je nekdo uresničil določeno dejanje/okolščino, je situacija takšna, da pričakovan rezultat/sprememba ni možna, kar v določenih primerih povzroča obžalovanje]«, *sekkaku ... kara ni wa* (せつかく~からには) »glede na to, da... [rabi se pri izražanju želje ali pričakovanja govorca glede na uresničeno okoliščino]« itd. Omenjeni primeri se lahko imenujejo kolokacije na daljavo, pojav, ki se nanaša na sopojavljanje besednih enot na (daljši) razdalji in se je uveljavil s pojavom metod korpusnega jezikoslovja (gl. Srdanović, 2015a). Slovar je inovativen v obravnavi vzorcev rabe v jezikovnem in zunajjezikovnem kontekstu, česar po navadi ni mogoče najti v drugih slovarjih, ki so bolj usmerjeni na opise posameznih enot. Slovar je zelo napreden s svojimi pristopi, ker je zgrajen v času, ko še ni bilo uravnoveženega korpusa japonskega jezika, uporablja pa podatke iz časopisov, knjig, revij in scenarijev.

V uvodnem delu slovar ne definira ali omenja pragmatične informacije kot termin, temveč govori o tem, da obravnava pomen, funkcije in rabo vzorcev, ter opis teh glede na kontekste in situacije, v katerih se uporabljajo. Poleg tega slovar ponuja: a) veliko primerov za boljše razumevanje razlik v rabi, b) furigano na pismenkah v primerih ter rabo tistih pismenk, ki so v seznamu *jouyou* (常用),⁴ c) po potrebi primere napak v komentarjih za ozaveščanje uporabnika o enotah, pri katerih se

4 Uradni seznam 2136 pismenk in njihovih branj, ki jih je določilo japonsko Ministrstvo za šolstvo, kulturo, šport, znanost in tehnologijo leta 2010.

napake pogosto pojavljajo, d) podatke o strukturi vzorcev, o situaciji rabe vzorcev in o razlikah v rabi v primerjavi s sopomenkami, e) vključitev specifičnih izrazov v govorjeni japonščini (npr. *kke* (つけ) »že [izraz v govorjeni japonščini, ki ga govorci uporabi, ko se poskuša spomniti določene informacije]« v enoti *Nante itta kke* (なんていったつけ) »Kaj je že povedala?«), f) tri indekse za lažje iskanje enot: indeks enot z vrstnim redom japonske zlogovne pisave *kana* (仮名), t. i. *gojuuonjun* (五十音順), odzadnji indeks, indeks različnih funkcij in pomenov.

Indeks različnih funkcij in pomenov je posebej zanimiv, ker uporablja metajezikovne oznake, ki lahko študentom s svojo klasifikacijo glede na funkcijo in pomene različnih slovnčnih vzorcev pomagajo pri izbiri pravih izrazov v komunikaciji v japonskem jeziku. V indeksu je skupaj 115 različnih funkcij, kot so npr. *iikae* (言い換え) »parafraziranje«, *ishi/ikou* (意志・意向) »izražanje želje«, *irai* (依頼) »zahteve«, *odoroki* (驚き) »presenečenje«, *gaisuu* (概数) »približna številka« itd., in vsaka vsebuje seznam izrazov, ki so na voljo za rabo v določeni funkciji. To je hvalevreden inovativni poskus v japonskem slovaropisju, čeprav je podroben vpogled v prostorsko-časovne metajezikovne izraze v omenjenem slovarju (Bekeš, 2014) pokazal tudi pomanjkljivosti in nedoslednosti pri izbiri oznak, ki so v indeksu, in oznak, ki se pojavljajo v geslih. Študija predlaga večplastnost oznak, kar bi omogočalo optimiziranje učinkovitosti leksikografskega procesa ob kar se da majhnem naboru oznak, predlaga pa tudi uporabo korpusa za izbiro relevantnih primerov in bolj sistematičen vpogled v rabo enot.

9.5.3 Analiza pragmatičnih informacij v geslih na naključno izbranih straneh

Vpogled v gesla na naključno izbranih straneh (strani 126, 127, 266, 267, 406) je potrdil obstoj eksplicitnih opisov o rabi vzorcev, predvsem glede na njihov pomen, funkcijo, slovnčno rabo, in še podrobnejše opise, kot so npr., če določeno dejanje poteka ali se dogaja slučajno, izražanje občutkov, učinek sporočila, pozitivna konotacija, raba glede na status v družbi, raba glede na spol, raba glede na slog (npr. zastarelo ali pogovorno, opozorila o napačnem in potencialno žaljivem načinu izražanja). Primeri takšnih opisov so:

...という気持ちを表す

... *to iu kimochi o arawasu*

izražati občutek, kot je ...

...進行中に突然何かが起こるという場合に使うことが多い

... *shinkouchuu ni guuzen nanika ga okoru to iu baai ni tsukau koto ga ooi*

velikokrat se uporablja v primerih, ko se nekaj zgodi nenadoma, ko je v poteku ...

...を伝えるのに用いる
... *o tsutaeru no ni mochiiru*
rabi se v sporočanju ...

...プラス評価のみに使う
... *purasu hyouka nomi ni tsukau*
rabi se samo pri pozitivnem vrednotenju ...

地位が下か同等の相手を叱りつけたり、非難したりするのに使う
chii ga shita ka doutou no aite o shikaritsuke tari, hinan shitari suru no ni tsukau

nekdo na poziciji rabi ta izraz, ko graja in krivi drugega, ki je nižjega ali enakega statusa

普通、男性が使う
futsuu, dansei ga tsukau
po navadi rabijo ta izraz moški

多少古めかしい言い方
tashou furumekashii iikata
nekoliko zastareli izraz

Primer 1 spodaj prikazuje opozorila o napačni oz. potencialno žaljivi rabi izraza *V-ru nari V-nai nari* (VーるなりVーないなり) »boš ali ne boš«, kjer je omenjeni izraz treba zamenjati z bolj vljudnim v dani situaciji *nasaru ka douka* (なさるかどうか) »ali boste«.

Primer 1 (str. 406)

選択を迫る気持ちが含まれるので使い方をあやまると失礼になる。

(誤) 参加なさるなりなさらないなりをお知らせください。

(正) 参加なさるかどうかをお知らせください。

Sentaku o semaru kimochi ga fukumareru node tsukaikata o ayamaru to shitsurei ni naru.

(Go) *Sanka nasaru nari nasaranai nari o oshirase kudasai.*

(Sei) *Sanka nasaru ka dou ka o oshirase kudasai.*

Ker vključuje občutek zahteve po izbiri, lahko postane nevljuden, če se uporabi v napačnih okoliščinah.

(Narobe) Sporočite, prosim, ali boste ali ne boste sodelovali.

(Pravilno) Sporočite, prosim, ali boste sodelovali.

Določenih informacij o rabi bi lahko bilo več, na primer za pojasnitev razlik v rabi med glagoli v pozitivni in negativni obliki v primeru gesla *sae* (【さえ】1さえ)

»niti, vsaj« (str. 126, gl. slika 1). Tako so na primer vsi zgledi z glavnim glagolom v negativni obliki in dokaj razumljivi, en zgled pa ima glavni glagol v pozitivni obliki, pri čemer ni jasna razlika v rabi v primerjavi z drugimi primeri.

9.5.4 Analiza pragmatičnih informacij o naključno izbranih izrazih

Glede naključno določenih izrazov in analize njihovih gesel v slovarju smo ugotovili naslednje:

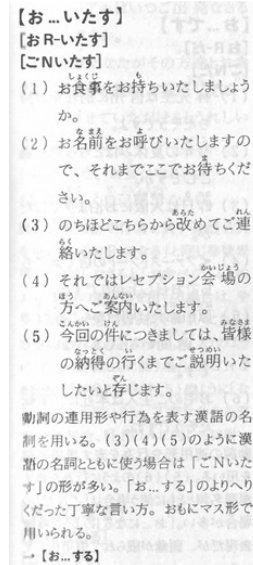
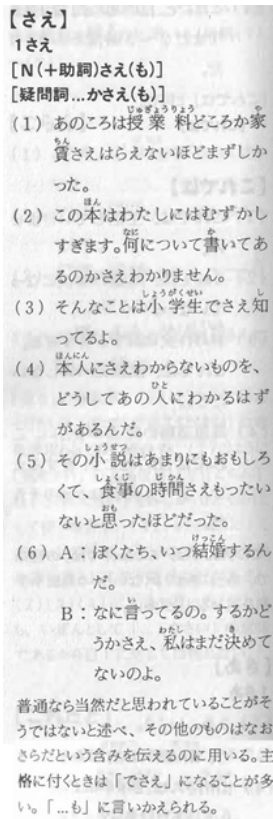
Kot posamezna gesla v slovarju med izbranimi izrazi niso obdelani osebni zaimmek anata »ti«, pozdrav pri obroku itadakimasu »dober tek«, pridevnik muzukashii »težko/nemogoče«, za tuje učence jezika nepredvidljiv izraz sei ga takai »visok/visoke rasti ...«, poklicni nazivi kangofu in kangoshi »medicinska sestra/osebje«. To je tudi pričakovati glede na to, da slovar nima za cilj pokriti celotno besedišče jezika.

Ponižna oblika *o*-[glagol]-*itashimasu* se pojavi pri geslu *o... itasu* (お〜いたす), ki se rabi kot *o R-itasu* (お R いたす), in *go N itasu* (ご N いたす). *R* se nanaša na konjunktivno obliko *ren'youkei* (連用形), *N* pa na samostalnik. Glej sliko 2 spodaj.

Po naštetih petih primerih, dva za obliko, v kateri je glagol v konjunktivni obliki *ren'youkei*, in tri za obliko, ki vsebuje samostalnik, je kratko pojasnilo o razlikah v rabi gesla. Razlaga je večinoma fokusirana na slovnično razlago, različne vzorce glede na besedne vrste in na oblike. Dodana je tudi informacija, da je oblika bolj formalno vljudna kot oblika *o...suru* (お〜する), na katero je tudi dodana referenca.

Vljudna oblika *goran kudasai* (ごらんください) »prosim, pogledajte« se pojavi pod geslom *goran* (ごらん) (str. 124). Geslo poda primere in rabe za več variacij: *goran*, *goran kudasai*, *-te goran*, ter kratko primerjavo z manj vljudno obliko *mite kudasai* (見てください), *minasai* (見なさい), *-te minasai* (〜てみなさい). V razlagi pomena piše, da je to spoštljiva oblika za glagol *miru* (見る) »gledati«, čeprav za tistega, ki ne pozna oblike in želi uporabiti vljudnostno obliko za glagol *miru*, to ni dovolj pregleden in enostaven način, kako priti do relevantne informacije za učence.

Poleg tega se izraz *sei ga takai* pojavi dvakrat v okviru slovarskih primerov rabe, ne pa kot geslo, zato tudi ni nikjer ustrezno pojasnjen.

Slika 1: Geslo sae (さえ) v slovarju Nihongo bunkei jiten.

Slika 2: Geslo o ... itasu (お〜いたす) v slovarju Nihongo bunkei jiten.

Tudi razlika med poklicnimi nazivi kangofu in kangoshi ni eksplicitno razložena, implicitno pa je prisotna in izpostavljena s primerom 2 spodaj v okviru gesla *to suru* (【とす2】) »odločiti se za, vzeti kot ...«, podgeslo *N o N to suru* (NをNとす) »N vzeti kot N« (str. 341).

Primer 2

看護婦は昔は女の仕事とされていたが、この頃は男の看護士もいるそうだ。

Kangofu wa mukashi wa onna no shigoto to sarete ita ga, konogoro wa otoko no kangoshi mo iru souda.

Prej se je posel medicinske sestre večinoma dojemal kot ženski posel, baje so zadnje čase tudi moški medicinsko osebje.

9.6 Zaključek

Če povzamemo, je v slovarju Nihongo bunkei jiten najbolj značilna eksplicitna raba funkcijskih izrazov, ki je prisotna v velikem številu v indeksu funkcijskih izrazov na koncu slovarja ter v geselskih razlagah in ločevanju različnih rab in pomenov pri geslih. Opombe o rabi v geslih so tudi bogate z različnimi pragmatičnimi informacijami. Zaradi narave slovarja in ciljne vsebine med gesli ne zasledimo določenih besed in izrazov, ki smo jih pričakovali v analizi. V primerih, ki so izbrani iz gradiva, je občasno mogoče opaziti tudi implicitno pragmatično informacijo.

Slovar je glede na leto prvega izida in rabo gradiva zelo napreden v svoji zasnovi in obsegu vključenih pragmatičnih informacij, vendar je potrebno še bolj sistematično ovrednotiti in poenotiti kategorije pragmatičnih informacij, ki se pojavljajo v slovarju in jih narediti še bolj eksplicitne.

Literatura in viri

- Abe, Keiko (阿部圭子), 1999: Nichibei no aisatsu kotoba no rinkaku (日米のあいさつことばの輪郭). *Kokubungaku*. 44(6). 98–103.
- Atkins, Sue in drugi, 2003: Lexicographic Relevance. Selecting information from corpus evidence. *International Journal of Lexicography*. 16(3). 251–280.
- Basic Japanese-English Dictionary*, 2004. 2. izdaja. Oxford University Press & The Japan Foundation.
- Bekeš, Andrej, 2014: Rethinking Metalinguistic Labels: Spatio-Temporal Metalinguistic Terms in Learners' Dictionaries of Japanese Expressions. *Acta Linguistica Asiatica*. 4(2). 9–23.
- Burkhanov, Igor, 2003: Pragmatic Specifications: Usage Indications, Labels, Examples; Dictionaries of Style, Dictionaries of Collocations. V: *A Practical Guide to Lexicography* (ur. Sterkenburg, P.). Amsterdam: John Benjamin Publishing Company. 102–113.
- Collins COBUILD English Language Dictionary [COBUILD]*, 1987. 1. izdaja. University of Birmingham.
- Dictionary of Basic Japanese Usage for Foreigners*, 1991. Japan's Agency for Cultural Affairs.
- Gally, Tom, 2012: Kokugo Dictionaries as Tools for Learners: Problems and Potential. *Acta Linguistica Asiatica*. 2(2). 9–19.

- Gharaei, Zohreh, 2011: The Pragmatics of English-Persian Dictionaries: Problems and Solutions. *International Journal of English Linguistics*. 1/2. 83–90.
- Inoue, Nagayuki (井上永幸), 1998: Gakushuu eiwa jiten ni okeru gohou jouhou to korokeeshon jouhou – koopasu de nani ga dekiru ka (学習英和辞典における語法情報とコロケーション情報—コーパスで何ができるか). *Eigo kyouiku to eigo kenkyuu*. 15. 71–86.
- Kawamura, Akihiko (川村 晶彦), 2006: Problems in Incorporating Pragmatics into EFL Lexicography. V: *English Lexicography in Japan* (ur. The JACET Society of English Lexicography in Japan). Tokyo: Taishukan. 168–181.
- Kodansha's Effective Japanese Usage Dictionary*, 2001. Kodansha.
- Landau, Sidney I., 1989: *Dictionaries: the Art and Craft of Lexicography*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Longman Dictionary of Contemporary English [LDOCE]*, 1995. 3. izdaja. Harlow.
- Maynard, Senko K., 1997: *Japanese communication: Language and thought in context*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Nagashima, Daisuke (永嶋大典), 1966: The Influence of Noah Webster's Dictionary on Dr. Ōtsu-ki's Genkai. *Kokugogaku*. 64. 71–80.
- Nishikawa, Mayumi (西川眞由美), 2006: Pragmatics of Adverbial Discourse Markers in an English-Japanese Dictionary. V: *English Lexicography in Japan* (ur. The JACET Society of English Lexicography in Japan). Tokyo: Taishukan. 182–193.
- Nuccorini, Stefania, 1993: Pragmatics in learners' dictionaries. *Journal of Pragmatics*. 19(3). 215–237.
- Okimori, Takuya (沖森卓也) in drugi (1996): *Nihon jisho jiten* (日本辞書辞典). Ofu: Shohan edition.
- Otani, Mami (尾谷茉美), 2006: A Study of Pragmatic Information in English and Japanese Bilingual Dictionaries: From the Perspective of Apology and Gratitude Expressions. V: *English Lexicography in Japan* (ur. The JACET Society of English Lexicography in Japan). Tokyo: Taishukan. 206–221.
- Pocket Kenkyusha Japanese Dictionary*, 2003. Oxford University Press.

- Rasmussen, Saihong Li, 2010: *To Inform and Define: An Analysis of Information Provided in Dictionaries Used by Learners of English in China and Denmark*. United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing.
- Sinclair, John M. (ur.), 1987: *Looking up: An Account of the COBUILD Project in Lexical Computing*. Collins, London.
- Sharpe, Peter A., 1989: Pragmatic Considerations for an English-Japanese Dictionary. *International Journal of Lexicography*. 2. 315–323.
- Srdanović, Irena, 2015a: *Kolokacije in kolokacije na daljavo v japonskem jeziku: korpusni pristop*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Zbirka Razprave FF.
- Srdanović, Irena, 2015b: *Pragmatične informacije v slovarjih japonskega jezika z vidika korpusne leksikografije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Doktorska disertacija.
- Sterkenburg, Piet van (ur.), 2003: *A Practical Guide to Lexicography*. Amsterdam: John Benjamins.
- Sunakawa, Yuriko (砂川有里子) in drugi, 2012: The Construction of a Database to Support the Compilation of Japanese Learners' Dictionaries. *Acta Linguistica Asiatica*. 2(2). 97–115.
- Šorli, Mojca, 2011: Pragmatic Components in the Slovene Lexical Database Meaning Descriptions. V: *Electronic lexicography in the 21st century: new applications for new users: proceedings of eLex 2011*. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko. 251–259.
- Šorli, Mojca, 2014: *Pragmatični pomen v dvojezičnem slovaropisju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Doktorska disertacija.
- Tono, Yukio, 2006: English Bilingual Lexicography in Japan: Meeting Serious Challenges. V: *English Lexicography in Japan* (ur. The JACET Society of English Lexicography in Japan). Tokyo: Taishukan. 18–25.
- Zgusta, Ladislav, 1988: Pragmatics, lexicography and dictionaries of English. *World Englishes*. 7(3). 243–253.